

SEVİLEN, SÜRÜLEN, PUTLAŞAN VE GÖMÜLEN ATATÜRK ANITLARI

AYLİN TEKİNER
aylinter@yaho.com

Atatürk heykelinin önünde verilen nostaljik siyah-beyaz bir poz, aile albümlerinin vazgeçilmez fotoğraflarındandır. Aynı anıt, protesto gösterilerinin uğrak mekânı olarak bir tür şikayet mercii işlevi de görür. Ya da bir gazete haberinde Atatürk büstüne silah dayayıp tehdit savuran bir gencin ertesi gün anıta çiçek koyarak büstten özür diletirildiğine tanık olmuşsunuzdur.

Bitmedi. Bir Atatürk heykeli, Aziz Nesin hikâyelerini aratmayacak şekilde bürokrat kurnazlığının şaşmaz bir simgesel nesnesi de olabilir pekala. Anlayacağınız Türkiye'nin Atatürk anıtları bir âlemdir.

Türkiye'de anıt denildiğinde yaygın biçimde Atatürk heykelleri gelir akla. Bugün Türkiye, ölümünün ardından kurucu liderinin heykelini fason olarak ürettirip bir süreklilik içinde her yerde hazır ve nazır (*omnipresence*) tutan dünyadaki tek ülkedir belki de. Buna karşın Atatürk heykelleri konusu uzun

yıllar üzerine pek düşünülmeyen, eleştiriye kapalı bir tabu alan olarak kalmıştır.

Anıt envanterinden giriş düzeyinde yararlanan birkaç makale dışında bu konunun uzun yıllar derinlemesine çalışılmaması ve Atatürk heykellerini estetik/ideolojik temelde ele alan sadece bir adet referans eserin bulunması dikkat çekicidir.

Değişen konjoktüre karşın Atatürk imgesinin araçsallaştırılması ve heykel yaptırma refleksinde temelde bir değişim gözlenmemesi, hatta geçmişte Atatürk heykelleriyle husumeti olan ideolojik pozisyonların dahi zamanla anıt yaptırılması, bu konunun derinlemesine irdelenmesinin zaruretini daha açık gösterir.

Ulus-devlet süreçlerine bakıldığında kan bağı, teritori, dil, din gibi 'özel' etmenleri simgeleyen bayrakların yanı sıra bu süreçte lider karizmasının da yoğun bir biçimde işletildiğini görürüz. Bu simgelerin yoğun ve sistemli kullanımı,

ideolojinin yeniden üretimini sağlar ve ulus-devletin gövdenmesine büyük katkı sunar.

Lider kültürünü besleyen ve iktidarın doğrudan taşıyıcısı olarak kamusal alanda vücut bulan lider anıtları, tüm ulus-devlet süreçlerinde farklı yoğunluk ve süreklilikte kendini göstermiş, bunlardan biri de Türkiye Cumhuriyeti olmuştur. Dünya konjoktörü gereği kompozisyonun merkezine oturtulan lider anıtları gibi Milli Kurtuluş Mücadelesi de temsilini anıtlarda, ağırlıklı olarak kurucu atanın bedeninde bulmuştur.

Burada Tek Parti dönemine ait anıtlardaki "Atası etrafında toplanan" millet vurgusunun çok partili dönemde yerini giderek tek figürlü heykellere bıraktığını belirtmek gerekir.

İlk Atatürk heykeli İzmir'de

Cumhuriyet'in ilk anıtlaşma hamlesi 1926 yılına tarihlenir. Modern

Türkiye'de Batılı anlamda figüratif anıt yapımı Atatürk anıtlarıyla başlamıştır. Erken Cumhuriyet döneminde ülkede sınırlı sayıda yetişmiş heykeltıraş olması sebebiyle Cumhuriyet'in ilk anıtlaşma hamlesi Heinrich Krippel, Pietro Canonica, Anton Hanak ve Joseph Thorak gibi yabancı heykeltıraşlarca atılmıştır.

Tek Parti döneminde toplam 39 Atatürk anıtı meydana getirilmiş, bunlardan başkent Ankara'da beş, İzmir ve İstanbul'da iki, Samsun, Konya ve Afyonkarahisar'da birer anıt >>

TÜRKİYE KURUCU LİDERİNİN HEYKELİNİ FASON OLARAK ÜRETTİRİP HER YERDE HAZIR VE NAZIR TUTAN BELKİ DE DÜNYADAKİ TEK ÜLKEDİR.

» Ankara Kara Harp Okulu'nda yer alan Atatürk ve Harbiyeli Anıtı

olmak üzere toplam 12'si bu sanatçılarca yapılmıştır. 1929 yılından itibaren bayrağı büyük oranda devralan Türk heykeltıraşları 1946'ya kadar 27 adet Atatürk anıtına imza atmıştır.

İlk Atatürk heykelinin 3 Ekim 1926 tarihli ve Krippel imzalı Sarayburnu Atatürk Anıtı olduğu kanısı yaygındır (Tekiner, s. 68-69). Ancak aslında Atatürk'ün Haziran 1926'da İzmir

» İlk adım

1926'da İzmir Ege Üniversitesi (Eski Ziraat Mektebi) bahçesine dikilen Atatürk heykeli (bronz-mermer) ilk Atatürk temsildir. Heinrich Krippel'in eseri olan büst ilk yapıldığında yüksek bir sütun üzerinde yer alıyordu. Sonrasında büst ile ana kaide arasındaki sütun kaldırılmıştır. Heykelin kaidesinde Arap harfleriyle şunlar yazılıdır: "Türkiye'nin büyük dahi ve halaskarı, Türk çiftçisinin ulu rehberi; Cumhurreisimiz büyük Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'nin İzmir Ziraat Mektebi'nin teşrifleri hatıra-i şükranıdır. Haziran 1926"

Ziraat Mektebi'ni ziyareti anısına dikildiğini kaidesinden anladığımız Ege Üniversitesi bahçesindeki heykel ilk Atatürk temsildir (Uhri, s. 21-23).

Ankara Ulus Zafer Anıtı için düzenlenen anıt yarışmasındaki birinciliği nedeniyle ülkemize gelen ve 13 yıl burada yaşayan Krippel'in Türkiye'deki ilk denemesi olan ve yüksek bir sütun üzerine yerleştirilen sivil kıyafetle betimlenmiş büste dikilme nizamında bir anıtsallık kazandırılmış, sonrasında ise büst ile ana kaide arasındaki sütun kaldırılmıştır.

Cumhuriyet'in mekân kurgusunda başat rol üstlenen Atatürk anıtlarının siyasal-mekânsal kurgu içinde şehrin ana aks ve meydanlarına yerleştirilme pratiğine karşın bu ilk temsilin mekân tercihinde daha temkinli davranılması dikkat çekicidir.

Bu heykelin ardından 3 Ekim 1926'da dikilen Sarayburnu Atatürk Anıtı da ilk temsilde olduğu gibi sivil kıyafetle betimlenmiştir; ancak birkaç istisna dışında

ATATÜRK ASKERİ KİYAFETLERİNİ ÇIKARDI MI?

Araçsallaşan anıtlar

Atatürk'ün ülkenin kurucu lideri rolüne soyunurken askerî kıyafetlerini çıkarmasına karşın hayat-tayken yapılan anıtlarında askerî kıyafetler içinde tasvir ediliyor olması çelişkili bir durum olarak öne çıkar. Burada iki yaklaşım öne sürmek mümkün:

Dünya konjonktürü de göz önünde tutulduğunda askerî kıyafetli lider figürlerinin, özellikle iki savaş arası dönemde totaliter sanatın temel konu ve ilgi-si içinde olması bir etken olarak düşünülebilir. Bir diğer olasılık ise yüzyıllarca tasvir yasağının uygulandığı bir coğrafyada, halifeliği kaldıran kurucu atanın heykelinin toplumda kabul görmesi için İslamî göndermesi güçlü bir "Gazi Mustafa Kemal" imgesiyle anıtlarda temsil bulmasının açık kapatan bir işlev üstlenmesidir.

Resmî ideolojinin sözünü iletmede ve kurucu imgelerin yeniden üretiminde anıtlar doğası gereği araçsallaştırılmış, merkezi otorite buna farklı saiklerle önem atfetmiş ve bu anıtlar yer yer Milli Mücadele destanını, yer yer de Kemalist ideoloji ve "Tek Adam"ı ete kemiğe büründürerek Cumhuriyet ikonografisine katkı sunmuştur.

Tek Parti dönemi Atatürk anıtlarının tamamına askerî kıyafetli tasvir damgasını vurmuştur.

Atatürk'ün sivil kıyafetle betimlendiği anıtlar Ege Üniversitesi (Eski Ziraat Mektebi) Atatürk Anıtı (1926), Sarayburnu Atatürk Anıtı (1926), Taksim Meydanı Cumhuriyet Anıtı (1928), Tekirdağ Atatürk Anıtı (1929), Isparta Atatürk Anıtı (1931), Ankara Güven Anıtı (1935), Afyon Utku Anıtı (1936), Ankara Sümerbank Atatürk Heykeli (1938) ve Çankırı Atatürk Anıtı'dır (1945).

Her ne kadar Atatürk büyük zaferden sonra askerî kıyafetini bir daha giymemiş de anıtların bunun tam tersini göstermesi dikkat çekicidir.

Döneme damgasını vuran anıtlardan bir diğeri, 9 Ağustos 1928'de açılışı yapılan Taksim Meydanı Cumhuriyet Anıtı'dır. Tek Parti dönemi anıtlarının bir özelliği de, anıt açılışlarının elden geldiğince önemli tarih ve yıldönümlerine denk getirilmiş olmasıdır. Kurucu elit kadronun redd-i miras hamlelerinden biri olan harf devriminin Ağustos'un 9'unu 10'una bağlayan gece Sarayburnu Parkı'nda halka

duyurulduğunu hatırlayacak olursak, 9 Ağustos akşamı 30 bini aşkın yurttaşın Taksim'deki anıtın açılışını coşkuyla karşılamasının, aynı günün gecesinde harf devrimini açıklayacak olan Atatürk ve devrimlerine yönelik bir "tasdik" işlevi gördüğünü öne sürebiliriz.

Anıtın Taksim yönüne bakan cephesinde 26 Ağustos 1922 taarruzundan bir sahne, diğer tarafında ise Cumhuriyet'in ilanı temsil edilmiştir. Bu anıtta özellikle vurgulamayı tercih ettiğimiz detay, anıtın doğu ve batı cephesi madalyonlarındaki rölyeflerde gizlidir. Batı cephesinde peçesini sıyrılmış, gökyüzüne bakan mutlu bir kadın kabartması yer alırken, doğu cephesi rölyefindeki kadın peçeli ve mutsuzdur.

Batı modernleşmesini »

» Taksim'deki taştan peçe bize ne söylüyor?

Taksim Cumhuriyet Anıtı (bronz-mermer) Pietro Canonica tarafından 1928'de yapılmıştı. Anıtın Taksim yönüne bakan cephesinde 26 Ağustos 1922 taarruzu, diğer tarafında ise Cumhuriyet'in ilanı çeşitli temsillerle tasvir edilmiştir. Batı cephesindeki rölyefte peçesini sıyrılmış, mutlu bir kadın kabartması, doğu cephesinde ise peçeli ve mutsuz bir kadın rölyefi yer alır. Peçeli kadınla Osmanlı'dan Cumhuriyet'e geçiş temsil edilmiş olur. Peçesiz kadın ise oluşturulmak istenen "yeni" ulusa göndermede bulunur.

model alan Cumhuriyet Türkiye'si'nin bu yedinci anıtının batı cephesindeki kadın Cumhuriyet'e, doğu cephesindeki ise Osmanlı'ya atıfta bulunur. Coşkuyla gökyüzüne bakan kadın "yeni" ulusun dinamizm ve sıçrayışına bir gönderme iken, doğu cephesindeki, şarkiyatçı tasvirlerin peçeli

edilgen kadın imgesiyle örtüşür biçimde "geri kalmışlığı" simgeler.

Defnedilen heykel

Çok partili hayata geçişle birlikte geriye işleyen bir estetik süreçten söz etmek gerekir. Bunu kısaca birkaç eksende ele alacak olursak, rasyonalist ve

katı laisist Batı'nın karşıtı, pratik-teknisist ve "dine hürmetkâr" Amerika'ya yüzünü dönen Demokrat Parti'nin popülist siyaset anlayışı anıt piyasasını da etkilemiş, özgün tasarımlara yönelmekten ziyade mevcut birikimin çitasını pek de tutturamayan, kolay, hızlı ve vülgarize üretimin adımları atılmıştır.

Diğer yandan DP ve Menderes, rakibi konumundaki İnönü'nün karizması ve siyasetini zayıflatmak için Atatürk imgesini sahiplenme misyonuyla birtakım girişimlerde bulunmuştur. Demokratikleşme sürecimizi sekteye uğratan ve bugün de varlığını sürdüren

» **Darbenin taştan hediyeleri**
Özellikle 1980 Darbesi'nden sonra Atatürk anıtı dikme geleneğinde büyük bir artış olmakla beraber grotesk ve absürd anıt örnekleri ortaya çıkar. Bunlar arasında en ilgi çeken örnek, 1980'de Afyon/Emirdağ'da alçıdan yapılan Atatürk heykeldir. Heykelin bir süre sonra kaldırılmasına karar verilmiş ve büyük bir gizlilik içinde imha edilmiştir.

Atatürk'ü Koruma Kanunu çıkarılmış, böylelikle Atatürk kültü önü alnamaz şekilde pekiştirilmiştir.

DP kendi meşruiyet zeminini genişletirken Atatürk'e ve rejime bir bağlılık göstergesi olarak imgenin içini boşaltıp "putlaştırma" yoluna taş döşemiş ve bu siyaset, özellikle 28 Şubat'ın ardından açıkça gördüğümüz gibi rejime bağlılığın bir nişanesi olarak anti-Kemalist bir bürokratin Atatürk anıtı yaptırma geleneği ve kurnazlığının nüvesi olmuştur.

Bunun yanı sıra Koruma Kanunu "Atatürk'ün manevi şahsına ve temsillerine aleni bir saldırıyı önleme" çerçevesini aşır eleştiri mekanizmasını tamamen bypass ederek Atatürk heykellerine dokunulmazlık bahşetmiştir.

Bir Atatürk heykelinin kaldırılması, göze alınması güç bir siyasal risktir; çünkü konu estetiğin konusu olmak bir yana, kısır bir

siyasî tartışma ve kutuplaşmayı alevlendirmekten öteye geçemez. Bu kanun, pratikte pek çok sorunu beraberinde getirmiş ve çözümlünü de kendi üretmiştir; estetik nitelikten yoksun anıtlar imha edilemedikleri için Atatürk heykeli bulunmayan ve bütçesi buna elvermeyen civar köy ve kasaba meydanlarına sürülmüşlerdir.

Bu duruma istisna teşkil eden bir örnek vardır ki, o da Afyon Emirdağ'daki Atatürk heykelinin imha sürecidir. Olay, Emirdağ'daki heykelin çok eski yıllara ait olmadığını saptadıktan sonra Emirdağ Kaymakamlığı'na öncesinde meydana başka bir heykel olup olmadığını, varsa bu heykelin nereye gönderildiğini sormam üzerine patlak verdi.

12 Eylül sürecinde Afyon Garnizon Komutanlığı'nca Emirdağ Kaymakamlığı'na "hediye edilen" Atatürk heykeli, anıt envanterimizin en grotesk ve sorunlu örneklerinden biridir. Hey-

» Kamyonet kasasında heykeller

Kenan Güven Paşa'nın Tunceli Valiliği yaptığı dönemde Tunceli'nin ilçelerine dağıtılmak üzere kamyonetlere yüklenen çeşitli Atatürk heykelleri görülüyor (1981, Hozat-Tunceli).

kel 25 yıl kadar meydana durduktan sonra 2005'de Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü'nün birlikişilerince tesadüfen "fark edilir" ve ilçeye yeni bir heykel gönderilir.

"Silah dayasanız..."

Gönderilen heykel de Türkiye'deki bir başka derin soruna işaret eder. Tankut Öktem imzalı, 100'ü aşkın sayıda çoğaltılarak Türkiye'nin farklı il ve ilçelerine dağıtılan fabrikasyon/çoğaltma Atatürk heykeli Emirdağ'da da kendine bir meydan bulmuştur. Tür-

ULUSAL RİTÜELİN PARÇALARI

İdeoloji mi, sanat mı?

Kurucu elitin ve Atatürk'ün devrim süreçlerine hâkim olduğu süreçte resmi ideolojiyi yaygınlaştırmada Atatürk heykellerine büyük önem verildiği ve dönem anıtlarının belli bir nitelik ve özeni içerdiği söylenmelidir. Özellikle yabancı sanatçılarla başlatılmış olan kamusal heykeller bir asgarî ölçü olarak döneme damgasını vurmuştur. Ancak her ne kadar belli bir özeni içerseler de bu anıtların genel olarak sanatsal kaygıdan uzak olduğunu, resmî ideolojinin sözünü iletme gayesi içinde Atatürk imgesiyle sınırlandırıldığını ve tıpkı Murat Belge'nin belirttiği gibi sanattan çok ulusal ritüelin bir parçası olduklarını vurgulamak gerekir.

kiye'de en çok üretilen üç model heykelden biridir.

Şaibeli bir biçimde ortadan kaybolan eski heykelin çok değerli olduğu için Anıtkabir'e gönderildiği yönünde, Aziz Nesin hikâyelerini aratmayacak söylentiler ilçede dolanmaya başlar. Oysa ki yeni anıtın gelmesiyle devir teslimi yapılan eski heykel İtfaiye Amirliği binasının bahçesinde akıbetini beklemektedir.

Yetkililer bahçede duran heykele civar köylerden bir alıcı ararlar ancak bulamazlar. İlçedeki söylentiler heykele sabotaj yapılmasından korkan belediye yetkililerinin uyuklarını kaçtırmaya başlar ve toplanan bir komisyon harekete geçer.

Eski heykelin nereye "gönderildiğine" yönelik olarak yaptığım başvuru üzerine kaymakamlığın tarafıma verdiği yazılı cevapta Atatürk heykelinin imha edildiği, imha tutanağı ve buna ilişkin fotoğrafların ekte sunulduğu belirtilmiştir.

Tutanakta, "komisyonun yaptığı inceleme sonucu, alçıdan yapılmış olan heykelin kullanılamayacak durumda olduğu, bakımının mümkün olmadığı, heykelin bu haliyle ortada kalmasının Yüce Atatürk'ün manevi şahsiyetine uygun düşmeyeceği anlaşıldığından, bahse konu heykelin, muhafaza edildiği Emirdağ Belediyesi İtfaiye Amirliği arazisine, büyük bir çukur kazılarak gömülmek suretiyle imha edilmesine oy birliği ile karar verildiği" yazılıydı.

Dahası, imha tarihinden »

İnci Heykeltik Arşivi

birkaç yıl sonra konudan basın da haberdar olmuş, makamını altı ayı Atatürk resmiyle süsleyen Adalet ve Kalkınma Partisi'nin Emirdağ Belediye Başkanı Lütfi İhsan Dağ kendisiyle yapılan röportajda, "Alnıma silah dayasınız size heykelin nereye gömüldüğünü yine de gösteremem. Çünkü bilmiyorum. Gömüldüğü yeri komisyondan başka kimse bilmiyor. Çünkü sabotaj yapılmasından korkuyoruz. Biz bu kadar titizlik yapmamıza rağmen yine de bakın dedikodu çıkıyor" diyerek Atatürk'ü Koruma Kanunu'nun altını istemeden de olsa çizmiştir.

Önüm arkam, sağım solum Atatürk anıtı

Siyasal yaşamımızda Atatürk imgesinin her daim yeniden üretildiği, özellikle de darbe süreçlerinde imge

üzerinde sistemli ve yoğun bir manipülasyon sürecinin işletildiği bilinir. 12 Eylül askerî darbesi bu bağlamda özel yere sahiptir.

Cunta yönetimi yoğun bir restorasyonla otoriter-faşizan bir Kemalizm yorumunu öne atmış ve kamusal alanda otoriterliği sistemli olarak Atatürk imgesi üzerinden örmüştür. 12 Eylül Atatürkçülüğü aşırı milliyetçi, anti-komünist ve

» İstemezseniz zorla dikeriz

1994 yerel seçimlerinde Sultanbeyli'de Refah Partisi kazanmıştı. 28 Şubat sürecinde tek bir Atatürk büstü dahi olmadığından şikâyet eden askerler, 10 Kasım 1996'da belediyeden habersiz, askeri üniformalı bir Atatürk anıtı diktirdiler. 10 yıl sonra bu heykel kaldırılarak yerine sivil kıyafetli bir keykel diktirilmiştir. Necati İnci, 1996/2006, Sultanbeyli-İstanbul.

İslamî göndermeleri de olan muhafazakâr bir çizgidedir. Atatürk'ün doğumunun 100. yılı etkinlikleri bu imgeyi yaygınlaştırmada cunta yönetimine tarihî bir fırsat

vermiştir.

Kenan Evren ve yönetimi, Kemalizmin otoriter-faşizan versiyonunu okul müfredatından tarih çalışmalarına, millî törenlerden miting söylemlerine kadar alabildiğine kullanmış, bir yandan da Cumhuriyet tarihinde rekor düzeye ulaşan fason Atatürk heykellerinin her hafta bir başka ilde veya ilçede açılışını yapmıştır.

27 Mayıs'ın ardından 1964'te Atatürk anıtı olmayan iller için *Milliyet* gazetesinin düzenlediği kampanyadan farklı olarak 12 Eylül askerî yönetimi, toplu bir heykel dağıtımını başlatmış ve yine 27 Mayıs'taki kampanyadan farklı olarak anıtlar bir yarışma sonucu değil, herhangi bir asker ya da bürokratin inisiyatifıyla sipariş usulü yaptırılmıştır.

1980'den itibaren özellik le doğu illerine topluca gön-

derilen tıpkıbasım heykellerin kaidelerinde Atatürk'e ait "Ne mutlu Türküm diyene" ya da "Türk öğün çalış güven" gibi vecizelerin yoğun kullanımı da ırkçı zihniyetin dozunu göstermesi bağlamında önemlidir. Tunceli-Hozat'ta kamyonetler üzerinde gidecekleri yeri bekleyen Atatürk heykellerini gösteren fotoğraf, Doğuda yürütülen politikanın vahametini gözler önüne serer niteliktedir.

28 Şubat'ın fabrikasyon anıtları

Heykel üretimindeki patlamalardan biri de siyasal yaşamımızın bir diğer kırılma noktası olan 28 Şubat

sürecine rastlar. Bu dönemde de Atatürk imgesi politik kutuplaşmanın ana aktörü olur. Bu kez piyasanın muhatapları çeşitlenmiş, anıt alıcısındaki yelpaze genişlemiş ve STK'lar, üniversiteler ve holdingler de Atatürkçü olduklarını "dosta düşmana" göstermede ucuz maliyetli fabrikasyon anıtlara başvurmuşlardır.

28 Şubat sürecinde Milli Görüş siyasetini sürdüren Refah Partisi ve Cumhuriyet ya da Atatürk karşıtı söylemlerin yanı sıra resmî törenlere katılmayan RP'li belediye başkanları sıcak tartışmaların merkezine oturur ve pek çok belediye başkanı irticaî faaliyetler kapsamın-

da incelemeye alınır.

Bu dönemin simge mekânlarından biri de Sultanbeyli'dir ve zamanın belediye başkanı Ali Nabi Koçak'ın ilçeye hediye edilecek bir Atatürk anıtı için yer göstermemesi ve süreci zorlaştırması gerekçesiyle hakkında bir rapor hazırlanır. Sultanbeyli'de tek bir Atatürk büstü dahi olmadığından şikâyet eden 2. Zırhlı Tugay Komutanı Tuğgeneral Doğu Silahçioğlu, 10 Kasım 1996'da belediyeden habersiz, Fatih Bulvarı'na askerî kıyafette bir Atatürk anıtı diktirir ve askerlere anıtın başında 24 saat nöbet tutturur. Bir gece ansızın bulvara konan anıtın kaidesini "Devrimlerinin bekçisiyiz; Vatan sana minnettardır; Cumhuriyeti sen kurdun biz yaşatacağız" ifadeleri donatır.

2006 yılında ise Adalet ve Kalkınma Partili belediye aynı heykel fabrikasınca bu kez sivil kıyafetli bir heykel

siparişi verir. İnci Heykeltiklik tarafından üretilen ve Türkiye'nin farklı il ve ilçelerine 250'nin üzerinde çoğaltılıp dağıtılan bu heykel, eskisinin yerine yerleştirilirken önceki heykel kaymakamlık binasının önüne gönderilir.

Milli Görüş siyasetinin neferlerince kurulan Adalet ve Kalkınma Partisi de kendi "Atatürk Heykeli"ni meydana dikmiş ve kaidesinde, DP ve AP'den miras alınan "millî irade" söylemi yüceltilerek Atatürk'ün "Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir" ifadesine yer verilmiştir. Bu iki anıtın kaidesindeki ifadeler hem 28 Şubat'a damgasını vuran ideolojik kutuplaşmayı kodlar, hem de Türkiye'de her siyasal iktidarın kendi sözünü iletmede Atatürk heykellerine ve vecizelerine başvurduğunu ve tek tip anıt anlayışında birleştiğini gösterir.

Sonuç ise belli: Yapıldığı dönemin estetik belirleyicilerini benimsemeyen, kendi bünyesinde karakterize edemeyen ve kurucu unsurları bugünün tarihselliği içinde yorumlamayan "anıtçılık zihniyeti" toplumun kültürel/estetik algısını her daim dondurmaya devam eder. ■

» Sırtını saraya dönmüştü

13 yıl Türkiye'de kalan Heinrich Krippel, birçok Atatürk anıtı yapmıştı. Bunlardan biri de Sarayburnu'nda yer almaktadır. Sırtı Topkapı Sarayı'na, yüzü Anadolu'ya dönük biçimde yerleştirilen bu anıt bu şekliyle sembolik bir anlam içerir. 3 Ekim 1926'ya tarihlenen bu anıt sivil kıyafetle tasvir edilmiştir.

Aylin Tekiner
Dr., Araştırmacı/Yazar, Heykeltıraş
Okuma Önerileri:
Aylin Tekiner, *Atatürk Heykelleri*, İletişim: 2010.
Ahmet Ührü, "Krippel'in az bilinen bir heykeli üzerine", *Evrinsel Kültür*, Sayı 230, 2011, s. 21-23.

© MUSTAFA CAMBAZ